

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ք

ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԵԱՌՆ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՐԿԱՅՆԱՐԱԶՈՒԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆՅ

ՎԱՍՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ.

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Վասն եկամուտ ժողովարարաց, Վարդապետաց եւ
Մահանայից :

Ա.

Ժողովարար ոք եկեղեցական կամ աշխարհական, ով
ոք իցե, ուստի եւ եկեցե, առանց վկայական քղբոյ որ
ոչ ունիցին իսրբոյ Արքուդոյն Էջմիածնի Սրբազան Կարու-
ղիկոսէն ամենայն Հայոց. մի ընդունիցին՝ ըստ նախնի կա-
նոնի մերոյ, եւ ըստ նորոգ հրամանի ամենարարեպաշտ
մեծ Կայսերութեան Եկատարինէ Ալեքսիովնին ամենայն
Ռուսաց, ի1768 բուռջ փրկչին, եւ իյամսեանն յունիսի 30,
առ երանութեան Աստուծոյ արժանաւոր Սուրբ Հայրապե-
տըն մեր Սիմէոն. եւ իսմին բուռջս առ ամենայն գաւառա-
պետսն, որպէս յայտ է իշրովարտակացն. եւ ի1779 եւ
յամսեանն նոյեմբերի առ նոր Նախիջևանցիս :

Այլ երէ ոք ունիցի գրուղք վկայութեան իմանէ, որք
են այսոքիկ, այսինքն՝ վանքի տէր, անապատի, գերե-
տէր, եւ պարտատէր, ընկալցին զնոսա ըստ իւրաքանչիւ-
րոցն պատուոյ եւ ըստ աստիճանի, եւ ցուցանիցեն նմա
զմարդասիրութիւնս եւ զսեր եւ գտուրս ողորմութեան ի
փառս Աստուծոյ :

Բ.

Եկամուտ ժողովարար Եպիսկոպոս, Վարդապետ, արե-
ղայ, եւ քահանայ, մի իշխեսցեն եկեղեցւոյն եւ քահա-
նայիցն վասն եկեղեցական արարողութեանց եւ քահանայա-
կան պաշտամանց, որպէս րէ ոչ զիտեցեալն քահանայից
ուսուցանել կամելով իշխողարար, եւ կամ պակասն եկե-
ղեցւոյն լցուցանելով, զի այն՝ վիճակի Եպիսկոպոսին է
գործ, եւ ոչ նոցա. եւ կամ րէ յատուկ քահանայ ոք դա-
տել կամելով. զի եւ այն իւր Եպիսկոպոսին է գործ, եւ ի
նմանէ կարգեալ հոգեւոր դատաւորացն :

Գ.

Եկամուտ ժողովարար Եպիսկոպոս, Վարդապետ եւ
կամ քահանայ, մի իշխեսցեն եւ մի լիցի նոցա համար-

ձակիլ եկեղեցական օրինօք դատել զանհնազանդսն եկե-
ղեցւոյ եւ օրինաց, եւ կամ հասի եւ չհասի իրաւունս տալ.
զի չէ գործ նոցա : Երէ գտցի ոք արարեալ, հոգեւոր դա-
տարանն մեր դատեսցէ զայնպիսի յանդուգն անձն, եւ կամ
իրաց վանել :

Դ.

Այսպիսի ժողովարարքս չունիցին իշխանութիւն ու-
մեք վկայական բուղք տալ, որպէս րէ քղբառուն ժամա-
նակաւ առաջի հոգեւոր եւ մարմնաւոր դատաւորաց զինքն
ճշմարտեսցէ այնու քղբով, րէ այս ինչ կարգաւորէ վկայու-
թիւն ունիմ ճշմարտութեանս : Եւ դարձեալ՝ կտակի, խոստ-
մունքի, սանաքի, բարարի, վաճառականութեան, ընկե-
րազրի, եւ այլ ամենայն եկեղեցական եւ աշխարհական
քղբոյ՝ ձեռագրով վկայ մի լիցին, զի այն ամենայն չէ
նոցա գործ : Զի վկայութիւն նոցա ունայն է եւ իզուր :

Ե.

Ժողովարար Եպիսկոպոս եւ այլն ամենայն, ով ոք եւ
իցե, իպատահիլն իւրեանց առանց քղբոյ գոր պարտ էր ու-
նել իՍրբոյ Էջմիածնի Սրբազան Հայրապետէն, մի ոք իշ-
խեսցէ այնպիսոյն կողմնապահ լինել եւ տէրութիւն առնել
իծածուկ կամ յայտնի, եւ իշխողարար զայնպիսին իներս
բերել եւ ժողովք տալ, որպէս րէ իւրն ազգային, երկրացի,
քաղաքացի կամ այլ ինչ պատճառելով. զի այս գործ եւ
արարողութիւն գնասարակութիւնն յերկուս բաժանէ, եւ
զմիարանութիւն սուրբ եկեղեցւոյ քակէ : Զայնպիսի խոռ-
վարարն դատեսցեն հոգեւոր դատարանն մեր եւ մագիս-
տրարն :

Զ.

Եպիսկոպոս, Վարդապետ, արեղայ կամ քահանայ ժո-
ղովարար, ով ոք եւ իցե, իմտանելն իւր իքաղաքս, առե-
լի քան զսահմանեալ ժամանակն մի մնասցէ. այլ իւր ժո-
ղովքն արարեալ՝ ելցէ իքաղաքէն : Եւ սահմանադրեալ ժա-
մանակն եղիցի մեկ ամիս եւ կամ վեց շաբաթ : Իսկ սուրբ
Երուսաղեմայ հրաւիրակն երեք ամիս : Զկնի ժամանակացս՝
հարկիս պարտին ելանել իքաղաքէ, զի այնպիսեաց երկար
մնալն՝ յամենայն ժամանակս վտանգ է ծնեալ քաղաքին եւ

վիճակի եպիսկոպոսին. եւ վասն այնորիկ է կանոնք սրբոց Հարցն վասն այնպիսեացն՝ մի յամել իքաղաքի առելի քան զերիս եօրենակս. այս է երիս շարաքս. զոր մեք վասն որպիսութեան երկրին՝ զշարաքն յամիս փոխեցաք, եւ այլ առելի ոչ: Եւ իսմին միջոցի, հոգեւոր ղատարանի մերոյ եղեալ ղատաւորքն պարտին հարկադրել քահանայիցն եւ ժողովրդեանն՝ փութով իկատար հասուցանել զգործս սոցա, որ կարիցեն շուտով ելանել:

Է.

Այսպիսի ժողովքարարքս՝ ք եւ ունիցին զվկայական կոնդակ իՍրբազան Հայրապետացն Ս. Արթուրյն Էջմիածնի, բայց երէ վիճակի եղեալ Սրբազան Արքեպիսկոպոսն չլինիցի իքաղաքի, պարտին հոգեւոր ղատաւորքն, զորպիսութիւնն ժողովքարարին այնմիկ զրով իմացուցանել նմա, եւ որպէս նա հրամայեցէ՝ լինիցի այնպէս:

Ը.

Մեկ ժողովքարար, ով ոք եւ իցէ, մի եւ նոյն կոնդակաւ զոր ունիցի իՍրբազնասուրբ Կարոյիկոսէն, իմի եւ նոյն քաղաք երկու անգամ մի մտցէ, որպէս ք գկոնդակն զոր ունի իՍուրբ Էջմիածնէ՝ անվախճան եւ ընդհանրական պատճառելով: Այլ մի եւ նոյն կոնդակաւ մի անգամ ժողովք արասցեն: Զի երէ սրբոյ մեծի Արթուրյն Էջմիածնի մի եւ նոյն նուիրակն մի եւ նոյն կոնդակաւ, իմի եւ նոյն վիճակէ եւ քաղաքէ, մի անգամ առնու զիւր նուիրակութիւնն եւ առելի ոչ, եւս առաւել վասն այլոց եղիցի այս կանոն:

Թ.

Ժողովքարար ոք, ով ոք եւ իցէ, իւրով ժողովումն բաւականացի. եւ մի եւս մտցէ ծակէ իծակ, եւ մի իշխեսցէ զպառաւ կանայս յուղարկել իտուն ժողովրդեան առկանայսն վասն ոսկւոյ կամ արծաթի, հանդերձի եւ կամ այլ իրաց, որպէս ք արարեալ ժողովքն չեղեւ բաւական իւրն: Զկնի այնորիկ՝ եւ զայս եւս պահանջեն իժողովրդեանն. այս է զյիշատակս, զկտակս, զհոգեւածինս, տասանորդս, խաչանամբոյրս եւ այլ այսպիսիս: Որոց վասն զրեմք ոչ զործել զայս զործ, ձեռն ձգելով իրաժինս այլոց, եւ լինել բեռն այլոց ժողովրդեանն: Եւ ղարձեալ, ինքեանք զոյով ժողովքարար, զգործ նուիրակի գործեն, եւ զսուրս ժողովրդեանն իշխողաբար առնուն: Նաեւ այնքան համարձակեալք՝ մինչեւ զինքեանս նուիրակ կոչեն՝ վասն փառաց եւ արդեանց, եւ զայս այսպիսիս, որոց վասն զրեցաք ոչ առնել այնպէս, որպէս բազումք արարեալ էին իՂ.Թ.Իմ. այլ զոր ինչ իժողովքարարութեան կոնդակս իւրեանց զրաձէ՝ զայն առցեն, եւ առ այս մի մերձեցին: Եւ հոգեւոր ղատաւորքն նախապէս զգացուցեն նորեկ ժողովքարարին զկանոնս զայս. իջեսն՝ յետ միոյ նախատեսչոյն եւ ոչ զգատաւանայոյն, իղատարանին ղատեսցեն զնա, եւ երէ յանդուզն ոք լինի՝ վարեցեն:

Ժ.

Ժողովքարար ոք եպիսկոպոս, Վարդապետ, արեղայ, քահանայ, եւ կամ ով եւ ոք իցէ, իվանքէ կամ յանապատէ եկեալ իցէ, երբ իւր ժողովքն աւարտէ եւ զնայոյ լինի, հոգեւոր ղատարանի մերոյ ղատաւորքն զղաւթարս նորին տեսցեն, եւ զոր ինչ արդիւնք ունիցի իքաղաքէ անտի, երէ նաղղ, եւ երէ վեճ, ըստ չափու արդեանցն ինմանէ ղավգ առցեն, եւ վիճակի Սրբազան Արքեպիսկոպոսին յայտնի արասցեն, եւ ինքեանք իյիշատակարանի զրեցեն՝ եւ եպիսկոպոսն եւ ղատաւորքն զորքանն զրեցեն այնմ, ուստի եկեալն է ժողովքարարն. զի վասն զանցառութեանն յոյով արդիւնք ժողովրդեանն կորաւ իձեռն ժողովքարարաց մինչեւ ցայսօր ժամանակի:

ԺԱ.

Ո՛չ զոյ հրաման իՍրբոց Հայրապետաց՝ որ ժողովքարարքն ընդ ինքեանս զմասունս սրբոց եւ կամ զսուրբ նըշանս շրջեցուցանիցեն. բայց երէ ոք բերեալ իցէ եւ ասիցէ, զոր ունիմ՝ այս ինչ առաքելոյ մասն ընդիս, եւ կամ այս ինչ սրբոյ մասն է, կամ քէ այս ինչ անուամբ սուրբ նըշան է, քննեցեն վասն այնորիկ ղատաւորքն հոգեւորք. զի այնպիսին պարտի ունել զվկայական բուղբ ինոյն տեղառջէ առաջնորդէն վասն ընդ իւր բերեալ սրբութեանցն. որով հաւատալի լիցի բանն որ վասն սրբութեանն, եւ ապա ընկալցին զսրբութիւնն ըստ զրոյն եւ ըստ բանին:

ԺԲ.

Եւ յորժամ այս երկու վկայութեամբս, այս է զրով տեղանստող Առաջնորդին եւ բերողին հաւատարմացի բանն զոյ ճշմարիտ, առցեն զսրբութիւնսն, եւ ղիցեն յեկեղեցին պատուով մինչեւ ցաւարտումն զործոյն ժողովքի, եւ յետ կատարմանն՝ իմեջ եկեղեցւոյն ամենայն ժողովրդեանն հանդիսիւ ուխտ արարեալ՝ համբուրեսցեն զսրբութիւնսն, եւ տայցեն զընծայս իւրեանց զոր ինչ եւ անործեսցէ ոք. եւ զայն եւս զրեցեն իղաւթարն ժողովքին, եւ իղավզն ժողովքարարին, զի եւ այն ընդ ժողովքին է համարեալ:

ԺԳ.

Եւ բաց յայսցանէ, մի լիցի համարձակիլ ժողովքարարին այնմիկ՝ որպէս ք առնուցու զսրբութիւնսն եւ շրջիցի տանէ իտուն արտաքոյ եկեղեցւոյն. զի այն անարգութիւն է սրբութեանցն եւ ոչ պատիւ. զի իտան Հօր իմոյ պարտ է ինձ լինել ասաց Տէրն, եւ մեք պատուել պարտիմք զսուրբսն եւ ոչ անարգել: Եւ երէ ջերմեռանդ ոք իցէ, ինքն պարտի զայ ինամբոյր սրբութեանցն, եւ ոչ երէ՝ զսրբութիւնսն իյոտս իւր տանիլ, զոր չէ արժան. բայց երէ հիւանդ ոք իցէ եւ խնդրեսցէ, մի արգելցեն. զի եւ ինքն Գրիստոս զնայր առ հիւանդսն:

ԺԴ.

Եկամուտ եպիսկոպոս ոք մի իշխեսցէ զաստիճան տալ ումնք, իմիոյն մինչեւ ցեօրն, եւ մի համարձակիցի մերձենայ օրհնել զխաչ, զպատկեր՝ զսկիհ եւ զայլս այսպիսիս առ ամենայն իրս եկեղեցականս, որպէս սովոր են այլ ուրեք առնել ընդդէմ ամենայն կանոնաց եւ աւանդութեանց սուրբ եկեղեցոյ. բայց քե՛հրամանաւ վիճակի Սրբազան Արքեպիսկոպոսին. զի բարց նորին կամաց ոչ զոյ հրաժան յեկեղեցոյ սրբոյ առնել ումնք զայս ամենայն:

ԺԵ.

Ժողովքարար ոք, ով ոք եւ իցէ, երէ գտանիցի խաբերայ, այս է որ կախարդութեամբ զիր առնէ, եւ խոստանայ առնել ինչ, որպէս քէ զամուսն զաւակաբերս առնել՝ եւ զայլս այսպիսիս, եւ կամ ստութեամբ զինքն այլ աստիճանաւորս ձեռացուցէ, որ չէ. որպէս քէ վարդապետ գուլ՝ Եպիսկոպոս ձեռանայ, եւ կամ այլ այսպիսի, երէ զբտանիցի, եւ չարիքն իյայտ եկեսցեն, եւ կամ դարձեալ երէ արբեցող լինիցի եւ կամ անառակ, եւ գտուր ժողովրդեանն եւ զողորմութիւնս իզուր վատնիցէ, զգոյշ լինիցին որ ժամանակին այնմիկ հոգեւոր դատաւորքն են. տեսցեն զհաշիւն եւ առցեն ինմանէ զոր ինչ ժողովեալն իցէ, եւ զբուրքն որով նա եկեալ իցէ վասն ժողովոյ. եւ երէ խաչ կամ մասն սրբոց ունիցի, զամենայն առցեն եւ զնիցեն իդատարանն հոգեւոր, եւ զիտութեամբ վիճակի Սրբազան Արքեպիսկոպոսին՝ զրեսցեն այնմ Առաջնորդին եւ կամ վանահօրն յորմէ եկեալն իցէ, եւ զոր առմինն՝ հաւատարիմ արամբ նմա հասուցեն, զի մի կորիցէ նուրբ ժողովրդեանն. եւ զայնպիսին իբաղաքէն իրաց հանցեն:

ԺԶ.

Ամենայն եկամուտ կարգաւոր մի իշխեսցէ առնել մկրտութիւն, պսակ, տոնօրհնէք եւ այլ ինչ, եւ մի միեսցէ զձեռն իւր իրաժին այնոցիկ որք այնմ քաղաքին քահանայքն իցեն, այլ իմսիրարութիւն ինքեան, զկնի աւարտման զործոյն ժողովքի, իւրաքանչիւր եկեղեցւոյն մէկ մէկ ժամ արասցէ, եւ վարձատրեսցի վասն բանին վարդապետութեան՝ որովք զժողովուրդսն մխիբարեալ իցէ, զի արժանի է մշակն վարձու իւրոյ. եւ ժողովուրդքն առատաձեռն լինիցին առ տուրս ողորմութեան իժամարարութեան նորա, զի զոհանալով զնասցէ. զի այն միայն է յատուկ բաժին անձին իւրոյ. եւ բաց յայնմանէ, ամենայն եղեալքն են իհամարս ժողովոյն, որք պարտին հասանել յայն տեղի՝ ուստի ինքն եկեալ իցէ: Տես իԿանոնգիրքն:

Իսկ երէ ժողովքարարն իցէ աշխարհական գերետեր, պարտատեր եւ այլ այսպիսի փորձանաւոր, քէ եւ ոչ ունի-

ցի զվկայական զիր իՍրբազան Հայրապետէն, այլ քէ եւ այլք վկայեցին վասն նորա, ընկալցեն զնա իգրութիւնս. եւ իյեկեղեցիսն միայն տացեն նոցա ժողովք: Բայց եւ իսոցունց բազումք լինին խաբերայք, զգուշութեամբ տեսցեն զայնս:

Աստէն գրեմք եւ վասն Սուրբ Երուսաղեմայ եկեալ հրաւիրակացն:

ԺԷ.

Սուրբ Երուսաղեմայ եղեալ վանօրէից մերոց վերատեսուչ եւ Առաջնորդ Արքեպիսկոպոսն մի իշխեսցէ իւրով կոնդական, բարց վկայական կոնդակի Սրբազնասուրբ Հայրապետին ամենայն Հայոց, եւ սուրբ Արտոռոյն Էջմիածնի, զոք առաքել իշխողարար եւ հրամայօրէն. եւ իզրուածս նորին ոչ այլ ինչ պարտի լինել՝ երէ ոչ յորդորմունք ժողովրդեանն վասն ողորմութեան վանօրէիցն մերոց:

ԺԸ.

Եւ ըստ կանոնական օրինաց մերոց նախնականաց՝ ոչ ունի նա իշխանութիւն իկոնդակս իւր զրել իվիճակ ուրուք Եպիսկոպոսի՝ կապել եւ արձակել, եւ կամ զհրաւիրակն իւր ծայրագոյն նուիրակ անուանել: Զի ոչ է նա ընդհանուր զլուսի եկեղեցոյ, եւ հրամայարար իշխող ազգի. այս պատիւն եւ իշխանութիւնն՝ մի միայն իՍուրբ Էջմիածինն ստող Սրբազնասուրբ Հայրապետինն է: Եւ յայնմանէ տրգեղ եւ անձոնի իշխանութեան քէ որքան անկարգութիւն յառաջանայ իյազգս մեր, այն քննողացն է յայտնի. որպէս քէ զքս սուր մի տուեալ իձեռն անհմուտ զօրավարի, ոչ զիտէ զգործ ածելն, ուստի՝ զքշնամին եւ զընտանին միապէս խողխողէ, քէ ունիմ հրաման այսպէս առնելոյ, որ անմարբէ առն մուրացողի եւ աղքատի՝ բռամբ զողորմութիւն խնդրել:

ԺԹ.

Ապօրինաւոր բռնութիւնս այս սկսաւ իմձՀԴ բուռջն մերում, իժամանակս Լուսահօգի Կարապետ Կարօղիկոսին Զէյրունցոյ. յորժամ Օսմանցիքն տիրեցին մասին Պարսից, եւ զբազումս գերեցին յազգէ մերմէ իյերկիրս Օսմանցոց, որոց աղազաւ իՊօլիս օծեալ եղեւ իԿաթողիկոսութիւն՝ վասն ազատութեան գերեացն: Եւ ինմին ժամանակի Սուրբ Երուսաղեմայ վանօրայքն մեր եւ սուրբն Յակօր, սակս ախտաւոր առաջնորդացն անհաւատարմաց կայր անկեալ ինքեքոյ բազում պարտուց, եւ Բաղիշեցի Գրիգոր Վարդապետն՝ որ կացուցեալ էին իյառաջնորդութիւնն նմին, որ նա զպարանոցն իւր երկաթապատ եր ա-

բարեալ մինչեւ ցազատումն պարտուցն : Խնդրեցին ամենայն ժողովուրդքն ի Հոսաանգի Կարապետ Կաթողիկոսէն ի Կոստանդինուպոլիս ի վերոյիշեալ բուռն մերում՝ տալ հրաւիրականքն նորին կոնդակ՝ ամենայն ուրեք ընկալնուլ զնոսա իրրեւ զնուիրակունս սուրբ Աբրոույն Էջմիածնի . զի մինչեւ ցայնժամ անուանակրութիւնս այս ոչ գոյր առ նոսա, որպէս յայտ է իննագոյն կոնդակաց նոցին, եւ ի գրոյ Կարապետ Կաթողիկոսին : Եւ նա ընկալեալ զխնդիրս նոցա, ինքն արար օգնութիւնս բազումս, եւ յորդորիչ եղեւ բազմաց, եւ ետ նուագ մի կոնդակ ըստ խնդրանաց նոցա վասն զերծման պարտուցն : Իսկ նոքա զկնի մահուան երանելի Հայրապետին, սեպհականեցին զայն ինքեանց, եւ սկսան ըստ օրինի Կաթողիկոսաց կոնդակս գրել, եւ հրաւիրանք նոցա փքացան եւ ծանրացան ի վերայ ժողովրդեանն իրրեւ զրոնակալաց զինուորս, եւ սկսան անիծանել, նզովել, բանադրել, կապել եւ արձակել զպարզամիտ ժողովուրդսն մեր մինչ ցայսօր ժամանակի : Եւ առաջնորդք Վիճակացն երկնչելով ի տաճկական իշխանութենէ, սկսան տալ զինքեանս ի խուրեան, զի մի զաւինչ յարուսցեն եւ ածցեն վնաս հասարակութեանն, որպէս իրազուս ուրեք տեսանի այն խանգարեալ կարգս :

Ի .

Այլ իմէջ բարեկարգ քրիստոնեական իշխանութեանս ոչ այսպէս Առաջնորդն առաջնորդէ, եւ իւր առնելիքն յինքենէ միայն կախեալք՝ ըստ հրամանին Աստուծոյ եւ կանոնաց մեծի Կայսերութեան բարեպաշտի, եւ Սրբազնասուրբ Հայրապետին ամենայն Հայոց, եւ սրբոյ Աբրոույն Էջմիածնի, իսկ եկամուտն ազատ յամենայն իշխանական վրեժխնդրութեանց եւ հարկիւ պահանջմանց . որք եւ ոչ ունին հրաման յԱստուծոյ եւ ի կանոնաց եւ իմենչ՝ հրաւիրակք նոցա, զնել յարոս, յիշել ի պատարագին, եւ առնուլ զառազան ի ձեռն ի Թափօրին, անիծանել զոք եւ կամ արձակել, զի այս ամենայն ի փառասէր տգիտաց եւ զոռնկաց է սահմանեալ :

ԻԱ .

Յորժամ եկեալ հրաւիրակն ունիցի կոնդակ ի Սուրբ Էջմիածնայ, կամ վկայական հրամանագիր, ընկալնուլ պարտիմք զնա, եւ առաւել պատուել քան զամենայն ժողովքարարս, եւ զմիմեանս յորդորել տալ զողորմութիւնս վասն շինութեան եւ պայծառութեան վանօրիցն մերոց ի փառս Աստուծոյ, ի պատիւ սուրբ Աբրոույն Էջմիածնի, եւ ի մխիբարութիւն ազգիս մերոյ . եւ հասք նոցա այս է որ զրեմս . տուրք յատուկ յատուկ անձանց, կտակ, խոստմունք, զանձանակք, եւ այլք այսպիսիք . բայց ամենայն յօժարութեամբ եւ սիրով :

ԻԲ .

Եւ երբ վիճակի եղեալ Սրբազան Արքեպիսկոպոսն ոչ լինիցի ի քաղաքի անդ ուր հրաւիրակն եկեալ է, բէ եւ իցէ կոնդակաւ Սրբազան Հայրապետին, բայց հոգեւոր դատարանքն եւ վերակացոյք պարտին յայտնել նմա . եւ նա որպէս զրեցէ՝ այնպէս արասցեն :

ԻԳ .

Պարտ է Առաջնորդին հրամայել քահանայիցն եւ ժողովրդեանն հոգեւոր դատարանաւն որ իւրաքանչիւրքն զոր ինչ բղիթի իսրտից իւրեանց՝ շուտով տայցեն նմա . եւ երբ ի քաղաքի անդ լինիցի, ինքնին ծանուցումն արարեալ՝ զամենեսեան յորդորեսցէ իյառատ տուրս : Վերոգրեցեալքս յաղագս եկամուտ կարգաւորացն՝ ներքոգրեցելովքն յայտնի լինի ամենայն խոհեմ եւ շրջանկատ բանասիրաց :

ԻԴ .

Կարգաւոր ոք, ով ոք եւ իցէ, բէ իսուրբ Երուսաղէմայ եւ բէ յայլ վանօրից եւ յանապատաց, ըստ չափու զիտութեան իւրոյ ունի իշխանութիւն ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ քարոզել ժողովրդեանն զբանն կենաց, ըստ այնմ բէ « Ուսուցէք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ » : Այլ սակայն ոչ զոյ նոցա հրաման՝ արոտով եւ զառազանաւ վարել յեկեղեցւոյ, որ ոչ է ինքեանց վիճակի . եւ հովուութիւն նոցա ոչ է յատուկ յանձնեալ ինքեանց, բէ եւ իցեն Եպիսկոպոսք եւ Վարդապետք, եւ ոչ ձեռնադրութիւն առնել, եւ ոչ այլ եկեղեցական զործ կատարել : Այլ եւ ոչ կապել զոք, կամ արձակել զկապեալ ումք : Նա եւ զամենայն ինչ զորս ոչ հրամայեն կանոնք, եւ ոչ Տէր մեր Յիսուսի Քրիստոսի . ըստ այնմ բէ « Մի մտանիցէք տանէ իտուն » : Եւ յառաքումն աշակերտացն յամենայն տեղիս ուր եւ ինքն էր երբայոց՝ առաքել զնոսա երկուս երկուս, զի յայտնի լինիցի իւրաքանչիւրոց զործն : Եւ Առաքեալքն սուրբք վիճակաւ բաժանեցին զաշխարհս ի վերայ ինքեանց՝ հրամանաւ Հոգւոյն սրբոյ : Եւ Սուրբն Յովնաննէս իսքանչելի տեսեանն, առ հրեշտակս, այս է առ Եպիսկոպոսունս Եօբանց եկեղեցեացն յատուկ յատուկ զբեր բանս : Եւ սուրբն Պողոս առ Գաղատացիսն զբէ պարզ բանիւ՝ յայտ առնելով զբաժանմունսն վիճակացն եղեալ ի Հոգւոյն սրբոյ ուրոյնապէս հաւատացեալ զոյ սրբոյն Պետրոսի իրլիատութեանն, եւ երանելոյն ինքեան Պողոսի յանբլիատութեանն եւ կանոն Սրբազան Առաքելոցն որպէս մատամբ իսկ ցուցանէ զկարգ եւ զառանգութիւն Սրբոց եկեղեցեաց յառաքելոց անտի առանձնապէս եղեալ, այսպէս առնելով բանին կարգ, բէ « Այս ինչ աշխարհ եւ այս ինչ ազգ իյայս ինչ անուն Սրբազան առաքելոց ընկալաւ զձեռնադրութիւն եւ այլք այսպիսիք յոլովք զոն իսուրբ զիրս վասն վիճակաւոր եւ

իշխանութիւն այլ եւ այլ կերպիւ պարտին ունել յայլ եւ յայլ տեղիս. այս է յիւրումն վիճակի ոմն տեսչարար, եւ ոմն նմանօրէն: Տես եւ իկանոնս առաքելոցն իձեռն Կղեմայ, գլուխս ԼԳ, եւ յայլ տեղիս:

ԻԵ.

Եւ վասն այսորիկ՝ եւ Սրբոյ եւ մեծի Արքունոյն Էջմիածնի ծայրագոյն նուիրակ եւ Տեառն Սիմէոն երանելի եւ սուրբ Հայրապետի ձեռնաստան աշակերտ, Սանահնեցի Յովսէփ նուաստ Արքեպիսկոպոս Հայոց՝ իմերայ Մայրաքաղաքացն Սանկր Պետրապօլիս, Մոսկովոս, Հաշտարխանոս, Նոր Նախիջեւանոս, Ղզլարոս, եւ Մօզդոկոս, եւ այլ բեմից նոցա, կարգեցի զսակաւ կանոնս գլխոց յիմում վիճակի, վասն բազում այլանդակ զործոց եւ արարմանց եկամուտ ժողովքաւարաց. զորոց զործոց գգլխաւորսն ինարկաւորացն եղաք իգլուխս կանոնացս, եւ արգելաք, մի եւս այնոքիւք վարիլ, զորս ամենայն գլուխս վճռահատութեամբ եզերեցաք ոչ լինել. զի այնոքիկ յամենայն վիճակի Եպիսկոպոսին են զործք եւ առնելիք, եւ ոչ նոցա: Եւ նոքա մի համարեսցին զմեզ զոյ անզգամս՝ որպէս բէ զործ օրինաւոր ժողովոց անձամբ ինչ զործեալ իցեմք, զի ըստ կանոնաց Սրբոց Հարցն՝ իւրաքանչիւր Մայրաքաղաքի Եպիսկոպոս ունի իշխանութիւն տալ կանոնս յիւրում վիճակի եղեալ քաղաքացըն եւ զիւղօրէից. որպէս է եւ այս եղեալ մեր վիճակի. ըստ հոգեւոր պարտաւորութեան մերոյ՝ որ ըստ Բարձրագոնեղ կամեցողութեան եւ ողորմութեան Մեծ Կայսերոհայն եկատարին երկրորդին, ունելոց եմք հոգեւոր դատարան իյերեւելի քաղաքսն հայաշատ ի Հաշտարխան, եւ Նոր Նախիջեւան: Ուրեմն հարկ իսկ էր մեզ՝ ինմին եղեալ հոգեւոր դատաւորացն յայտ առնել զկանոնս եւ զգնացս իւրաքանչիւրոց. որ իբրեւ զճրագ իձեռնին ունելով՝ լուսաւոր վարդապետութեամբ եւ ողջամիտ դատողութեամբ կարասցեն սանձել զամենի աւելորդապաշտութիւն օրինազանց

եկամուտ քարոզչացն սուրբ Եկեղեցւոյ. որք զմի եւ զնոյն արանց, եւ բարեկարգել զեկեղեցին եւ զժողովուրդն. յորում ոչ լինիցի արատ եւ աղտեղութիւն ինչ, ըստ բանի սրբազան Առաքելոյն Պողոսի:

ԻԶ.

Եւ եւս, եւ զօրութեամբ հնգից կոնդակացն տուեցելոց մեզ իվհնագոնութենէն բարձր հրամանի ինքնիշխան մեծի Կարողիկոսին եւ ծայրագոյն Պատրիարքի ամենայն Հայոց, եւ իմ իսկ հոգեւոր ծնողի Տեառն Տեառն Սիմէոն Իֆրիստոս հանգուցեալ Սուրբ եւ Երջանիկ Հայրապետին Սրբոյ եւ մեծի Լուսանկար Արքունոյն Էջմիածնի, որ իբոյլոր զրուած հնգից կոնդակացն համառօտաբար խօսի զայնցանէ, զորս մեք կարգեցաք եւ կարգելոց եմք հասարակ առ հասարակ զայնոսիկ: Եւ մանաւանդ բէ՝ ըստ անդառնալի հարկաւորութեան նոյնոյ Լուսահոգի Սուրբ Հայրապետին, որ հարկադրէ մեզ ղնել զհարկաւոր կանոնս Նորաշէն քաղաքին Նախիջեւանայ ըստ նախնի օրինի Հայաստանեայցս Սուրբ Եկեղեցւոյ, եւ երիւք կոնդակօք զրէ հասարակութեան նոցա բէ՝ զոր ինչ կանոն ղնէ որդին մեր Յովսէփ Արքեպիսկոպոսն, ընկալարոք իբրեւ իմենչ եղեալ: Ուստի աւանդեմ զայս հոգեւոր դատարանիդ մերոյ եւ Աստուածասէր բարեպաշտութեան հպարակ քահանայիցդ եւ ժողովրդոցդ: Ընկալարոք սիրով իբարեկարգութիւն քաղաքի ձերոյ, եւ պահեցէք հաստատուն առ յապայսն իհաստատութիւն եկեղեցեաց ձերոց: Զայսմանէ հարկ է տեսանել եւ իկանոնգիրքս, որ իկանոնս առաքելոց, զոր իձեռն Կղեմայ. գլուխս ԼԱ, ԼԲ, եւ իբազում տեղիս:

Նուաստ Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Ռուսաց երկրի ամենայն Հայոց Ազգին, եւ հիմնադիր քաղաքիս Նախիջեւանայ:

ԽՐԱՏԱԿԱՆ ԵՒ ԶՈՒՍՐՃԱԼԻ

Հ Ի Ն Ե Ի Ն Ո Ր Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

* Այն ժամանակներն որ Կոստանդին Փաւլովիչ կայսրեղբայրը Լեհաստանի փոխարքայ էր, Վարշաւի մէջ կգտնուէր Սուլթանի աշունով երեւելի դերասանը որ քիչ մը խում սիրող էր: Օր մը երբոր սա փողոցին մէջ երեքտըկելով կբաւէր տեսաւ որ կայսրեղ-

բայրը դիմացէն կուգայ, իսկոյն ոյժ ու սիրտ մէկ ըրաւ ինքզինքը ժողվըտեց ու զինուորի պէս ձիգ կայնած բարեւ տուաւ իշխանին: Մօտեցաւ իշխանը դերասանին, զարկաւ անոր ուսին ու հարցուց թէ «Այսօր ինչ դեր կը խաղաս»: Իսկոյն վրայ բերաւ դերասանը

*